

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 5
วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2566

การสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ : กรณีศึกษา

เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

Inheritance and Changing the Ways of Life of the Lua Tribe: A Case Study in Nongkam District Bangkok

LIUPING QIN (สุนิสา)¹

รศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

sunisaqin@gmail.com

²อาจารย์ประจำสาขาวิชามานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

tongin2000@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ยังคงสืบทอดวิถีชีวิตตามที่บรรพบุรุษของตนปฏิบัติมาใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการดำเนินชีวิตทั้งการแต่งกาย การใช้ภาษา อาหารการกิน การประกอบอาชีพ และการรักษาโรค (2) ด้านประเพณีทั้งประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและประเพณีทางสังคม (3) ด้านศาสนาและความเชื่อ (4) ด้านศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน แต่พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากในทุกด้าน บางอย่างมีแนวโน้มที่จะหายไป เช่น ภาษา และวิถีชีวิตบางอย่างได้ขาดหายไป ได้แก่ ที่อยู่อาศัยและประเพณีงานศพที่ทำตามคติของคนในพื้นที่เป็นหลัก โดยสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงมาจากปัจจัยทางสังคมที่ทำให้คนกลุ่มนี้จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อการอยู่รอด

คำสำคัญ: การสืบทอดและการเปลี่ยนแปลง, วิถีชีวิต, ชาติพันธุ์ลัวะปลั่ง

Abstract

This research aimed to study the conservation and adaptation of ways of life of the ethnic group of Lua in Nongkam District, Bangkok. Research methodology included documentary and field studies. Research findings were reported as a descriptive analysis. The research found four areas of living were conserved accordingly to the ways practiced by the ancestral Lua in Nongkam, which were: 1) daily practices, including clothing; language; food; occupations; and healing. 2) Traditions, both daily and social practices. 3) Religion and beliefs, and 4) art and folk handicrafts. However, all aspects of living of the studied group were

continuingly adapted to the changing social factors; this endangered the folk ways – dialect; dwelling; and funerals, to disappear.

Keywords: conservation and adaptation, ways of live, Lua Plang ethnic group

บทนำ

ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายกระจุกกระจายอาศัยอยู่ทั่วประเทศ ดังที่ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2549, น. 7) กล่าวว่า ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์จำแนกตามภาษาถึง 60 กลุ่ม กระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ หนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะที่มีชื่อเรียกตามกลุ่มย่อยหลายชื่อ โดยพบหลักฐานว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะบางกลุ่มเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานเป็นรัฐก่อนอาณาจักรล้านนา เมื่อ 1300 ปีมาแล้ว คนกลุ่มนี้มีเชื้อสายเดียวกับว่าในพม่าและยูนนานของประเทศจีน ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เวียงเจ็ดริน (เมืองเชษฐบุรี) ดอยสุเทพ เรียกว่า “เมืองขวงมอย” ภายหลังกลายมาเป็น “เชียงใหม่” ภาษาที่ใช้สื่อสารเป็นภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สายมอญ-เขมร ไม่มีระบบเสียงวรรณยุกต์ และไม่มีภาษาเขียน (ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 43 จังหวัดแม่ฮ่องสอน, ออนไลน์, ม.ป.ป.) ชาวลัวะแต่ละกลุ่มมีภาษาพูด วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมที่ต่างกัน กลุ่มย่อยที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ได้แก่ กลุ่มลัวะปลังที่อพยพมาจากสิบสองปันนาในสาธารณรัฐประชาชนจีน เข้ามาอาศัยอยู่ในภาคเหนือของไทยดังที่ พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง เชิดชาติ ทิรัญโร และ พวงผกา ธรรมธิ (2563) กล่าวว่า สิบสองปันนา เขตเมืองฮายถิ่นที่อยู่เดิมของกลุ่มปลัง เมื่อคนกลุ่มนี้ย้ายถิ่นฐานเข้ามายังประเทศไทยได้ถูกทางการไทยจัดให้อยู่ในกลุ่มลัวะ เนื่องจากเป็นกลุ่มภาษาเดียวกัน แต่พวกเขา ยังคงเรียกตัวเองว่า “ปลัง” ซึ่งคำว่า “ปลัง” มาจากชื่อภูเขา “ปลัง” สถานที่ที่คนกลุ่มนี้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และใช้ชื่อภูเขาเรียกชื่อกลุ่มของตนใหม่ว่า “ชาวปลัง” และเรียกหมู่บ้านที่ตนอยู่อาศัยว่า “กอน”

สถานที่แห่งแรกที่กลุ่มลัวะปลังเข้ามาอาศัยอยู่ที่ประเทศไทยคือจังหวัดเชียงราย เดิมทีนับถือศาสนาผี และศาสนาพุทธ ต่อมาราว 100 กว่าปีก่อน บางส่วนได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากศาสนาเดิมมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงผีจำนวนมาก หลังจากนั้นชาวลัวะปลังได้ย้ายถิ่นไปยังอาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทยโดยเฉพาะในเขตหนองแวมพบว่า มีชาวลัวะปลังอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก คนกลุ่มนี้ยังมีการติดต่อไปมาหาสู่กันในหมู่เครือญาติและชาวลัวะปลังด้วยกัน และมีการพบปะกันในกิจกรรมทางศาสนา ปัจจุบันพบว่า วิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงไปมาก บางอย่างมีแนวโน้มที่จะสูญหายไป หากไม่มีการศึกษา เช่น ภาษาลัวะที่เยาวชนลัวะไม่ใช้สื่อสารกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิถีชีวิตของชาวลัวะปลังในเขตหนองแวม กรุงเทพมหานคร เพื่อทราบถึงกระบวนการสืบทอดและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะปลังในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะเดียวกันของผู้ที่สนใจ และใช้เป็นแนวทางในการสืบทอดและการอนุรักษ์วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะปลังให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ เขตหนองแวม กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่และประชากรในการศึกษา คือ ประชากร ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ที่อาศัยอยู่ในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากชาวลัวะในพื้นที่วิจัยทั้งที่เป็น ผู้ดูแลสมาคมลัวะ ครูในโรงเรียน พระสงฆ์ และชาวบ้าน 2 วิธี ได้แก่ การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sample) และการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 25 คน/รูป ทำการ เก็บข้อมูลภาคสนามตั้งแต่เดือนเมษายน 2565 ถึงเดือนมกราคม 2566

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่ม ตัวอย่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ซึ่งทำการคัดเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง และบังเอิญ จำนวน 25 คน/รูป การสร้างเครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ด้วยการตั้งคำถามให้ครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบ สัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะแล้วนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัยแล้วนำข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์การสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พบการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านการดำเนินชีวิต

1.1 การแต่งกายพบว่า วิถีชีวิตด้านนี้ของชาวลัวะในเขตหนองแขมยังคงสืบทอดและเปลี่ยนแปลง ไป ดังที่ สามน้อย ตาวงค์ (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2565) ชาวบ้านลัวะในเขตหนองแขม กล่าวไว้
สมัยที่อยู่ประเทศจีนผู้หญิงใส่เสื้อแขนยาวมีลายปัก นุ่งผ้าถุงสีดำหรือสีน้ำเงิน ผู้ชายใส่ เสื้อแขนยาว กางเกงขากว้างแบบจีน มาถึงเมืองไทยก็ยังใส่เหมือนเดิม แต่ตอนนี้ซื้อเสื้อผ้าที่ ตลาดใส่ ชุดลัวะมีการออกแบบใหม่ หลากหลายสี ทุกวันนี้ไปงานบุญ งานแต่งหรือไปวัดก็ใส่ ชุดลัวะไป

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงว่า ช่วงแรกที่ชาวลัวะอพยพมาอยู่ที่ประเทศไทยยังคงรักษา วัฒนธรรมการแต่งกายแบบดั้งเดิมไว้ แต่เมื่อคนกลุ่มนี้อยู่ในประเทศไทยนานเข้าทำให้ได้รับอิทธิพลการแต่ง กายจากคนในสังคมไทย จำต้องปรับตัวให้เข้ากับคนในพื้นที่โดยซื้อเสื้อผ้าตามตลาดสวมใส่แทน แต่คนกลุ่มนี้ก็ ยังคงสืบทอดวิถีชีวิตด้านการแต่งกายไว้ในงานประเพณีและวันสำคัญต่าง ๆ แต่ชุดลัวะปัจจุบันก็มีรูปแบบและ สีสันทันหลากหลายกว่าเดิม แต่ก็ยังคงบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ด้านการแต่งกายที่เป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวลัวะอยู่

1.2 ภาษา จากการลงพื้นที่พบว่า ชาวลัวะในเขตหนองแขมยังคงใช้ภาษาลัวะสื่อสารกับคนกลุ่ม เดียวกัน ดังที่ ยี่ สะแก้ว (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2565) ชาวบ้านลัวะในเขตหนองแขม ได้กล่าวว่า

ผมพูดภาษาได้สองภาษา ภาษาลัวะกับภาษาไทย ครอบครัวผมอพยพมาจากยูนนาน พูดภาษาลัวะยูนนานมาตลอด ตอนแรก ๆ ที่อยู่เชียงรายพูดภาษาไทยไม่ได้ พูดได้แต่ภาษา

ลัวะกับคนที่มาด้วยกัน พออยู่ไปนาน ๆ ก็พูดภาษาไทยได้แล้วก็ลงมาทำงานในกรุงเทพฯ ก็พูดภาษาไทยถึงทุกวันนี้ อยู่บ้านก็คุยเป็นภาษาลัวะ แต่ไปทำงานก็พูดภาษาไทยกับคนอื่น

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะในเขตหนองแขมในช่วงแรกที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยยังคงใช้ภาษาลัวะสื่อสารในกลุ่มชาวลัวะด้วยกัน เนื่องจากไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ แต่ด้วยความจำเป็นที่ต้องใช้ภาษาไทยสื่อสารกับคนกลุ่มอื่น ๆ จึงทำให้พวกเขาจำต้องเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้สื่อสารกับคนทั่วไป แต่จากการลงพื้นที่พบว่า ปัจจุบันเยาวชนลัวะรุ่นใหม่พูดภาษาลัวะไม่ได้ เนื่องจากพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ไม่ใช้ภาษาลัวะสื่อสารกับบุตรหลาน ส่งผลให้เยาวชนลัวะไม่ได้เรียนรู้และใช้ภาษาลัวะสื่อสารกับชาวลัวะด้วยกัน แม้จะรู้ความหมายของภาษาลัวะได้บ้างคำ แต่ก็ไม่สามารถใช้สื่อสารได้ และมีแนวโน้มสูงว่า หากผู้สูงอายุชาวลัวะกลุ่มนี้เสียชีวิตหมดแล้ว ภาษาลัวะอาจสูญหายไปจากไปสังคมไทยในอนาคตอันใกล้แน่นอน

1.3 อาหารการกินพบว่า วิถีชีวิตด้านนี้มีทั้งที่ยังคงอยู่และเปลี่ยนแปลงไป ดังที่ สามน้อย ดาวงค์ (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2565) ชาวบ้านลัวะ เขตหนองแขม ได้กล่าวว่า

เราไม่ค่อยชอบกินอาหารไทย สมัยก่อนที่บ้านจีนกินยังไง ตอนนี่เราก็กินเองอย่างนั้น อาหารลัวะของเราจะมีรสเผ็ด เค็ม เปรี้ยว หรือจืด ไม่มีรสหวานสักนิดเลย ชอบกินอาหารพื้น ๆ ของบ้านเกิด เมนูที่กินกันประจำมีผักดอง ต้มจับฉ่าย น้ำพริกถั่วเน่า เป็นต้น

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะในเขตหนองแขมยังคงรักษาวิถีชีวิตด้านอาหารที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตนไว้ได้ ซึ่งทำให้เห็นถึงลักษณะและรสนิยมด้านอาหารของชาวลัวะที่ชอบอาหารรสเผ็ด เค็ม เปรี้ยว จืด แต่ไม่นิยมอาหารที่มีรสหวาน นอกจากนี้ยังพบว่า เยาวชนลัวะรุ่นใหม่จะรับประทานอาหารไทยเป็นหลัก เนื่องจากพวกเขาต้องไปเรียนหนังสือ ไปทำงานนอกบ้าน และมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกมากกว่าคนรุ่นเก่า การสืบทอดวิถีชีวิตด้านอาหารจึงจำกัต้องอยู่เฉพาะในครอบครัวของชาวลัวะและกลุ่มชาวลัวะด้วยกันในโอกาสพิเศษที่เนื่องด้วยพิธีกรรมตามวงจรชีวิตหรือวันสำคัญของชาวลัวะเท่านั้น

1.4 การประกอบอาชีพพบว่า มีทั้งที่ยังคงสืบต่อและเปลี่ยนแปลงไป ดังที่ สามแก้ว แซ่ฮวย (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2565) ชาวบ้านลัวะเขตหนองแขม กล่าวว่า

สมัยก่อนบรรพบุรุษผมอยู่ประเทศจีน แถยูนนาน ทำนาทำไร่ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ที่พื้นที่เดียวกันกับที่อยู่อาศัย จากนั้นก็ได้อพยพมาถึงเชียงราย ประเทศไทย แต่เนื่องจากที่เชียงรายมีคนอพยพตามมามากขึ้น ที่ทำกินไม่พอ มีรายได้น้อย ครอบครัวจึงพากันลงมาแถวกรุงเทพฯ ครอบครัวผมก็เช่าที่ดินในเขตหนองแขมทำสวนดอกกรักและดอกไม้อื่น ๆ ขาย

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์แสดงว่า การประกอบอาชีพของชาวลัวะในเขตหนองแขมจะเป็นไปตามความสามารถ ความพอใจของแต่ละคน ซึ่งพบว่า ชาวลัวะที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีจำนวนน้อย เนื่องจากไม่มีพื้นที่เพาะปลูกเป็นของตนเอง ต้องเช่าที่ดินของคนอื่นทำการเกษตร แต่ส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างตามความรู้และมีมือด้านเกษตรที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น การทำสวนดอกกรัก บางส่วนประกอบธุรกิจส่วนตัว เช่น ค่าขายข้าวสาร ส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นใหม่ คนรุ่นเก่าส่วนใหญ่จะรับจ้างทั่วไป เนื่องจากพวกเขามีสถานภาพเป็นคนต่างด้าว ยังไม่ได้รับสิทธิในการเป็นพลเมืองไทยเหมือนคนรุ่นใหม่ และมีฐานะยากจน

1.5 ที่อยู่อาศัยของชาวลัวะพบว่า ปัจจุบันวิถีชีวิตด้านนี้หาไม่ได้แล้วในเขตหนองแวม ดังที่ ยี่ สะแก้ว (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2565) กล่าวว่า

ครอบครัวผมมาอยู่ที่นี้ เพราะว่าสมัยก่อนเคยอยู่ภาคเหนือ ไม่ค่อยมีงานทำ ทำงานตามป่าเขา ไม่ค่อยมีเงินเท่าไร ก็เลยพากันมาหางานแถวภาคกลาง ทำงานในโรงงานบ้าง ทำงานรับจ้างบ้าง พอมีรายได้หน่อยก็เช่าบ้านอยู่แถวหนองแวม ติดกับจังหวัดสมุทรสาคร มีโรงงานเยอะ หางานง่าย ค่าห้องก็มีแบบถูก ๆ อยู่ทำงานจนถึงปัจจุบัน

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์แสดงว่า ชาวลัวะที่อพยพมาอาศัยอยู่ที่เขตหนองแวมจะเลือกที่อยู่ใกล้กับที่ทำงานเป็นหลัก ด้วยปัจจัยที่ตนทำงานรับจ้างและมีฐานะยากจนจึงจำเป็นต้องอาศัยอยู่ตามบ้านพักคนงาน หรือบางส่วนพอมีเงินก็เช่าห้องราคาถูกอาศัยอยู่ ต่อมาเมื่อคนกลุ่มนี้มีฐานะทางการเงินดีขึ้นจึงได้สร้างหรือซื้อบ้านเป็นของตนเอง แต่ก็เป็นแบบบ้านสมัยใหม่ ไม่พบบ้านที่สร้างตามสถาปัตยกรรมลัวะในเขตพื้นที่นี้ สะท้อนให้เห็นว่า วิถีชีวิตด้านที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมของชาวลัวะไม่ได้รับการสืบต่อในพื้นที่แห่งนี้แล้ว

1.6 การรักษาโรคพบว่า วิถีชีวิตด้านนี้เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ดังที่ สามน้อย ดาวงค์ (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2565) ชาวบ้านลัวะเขตหนองแวม กล่าวว่า

ตอนนี้มาอยู่ประเทศไทย วิธีรักษาโรคล้มหมดแล้ว เวลาไม่สบายก็ไปหาหมอที่โรงพยาบาลแน่นอนกว่า รักษาได้ดีกว่า ถ้าไม่หายก็มีการเรียกขวัญอย่างเดียว อย่างอื่นก็ได้ยกเลิกทั้งหมดแล้ว มันลำบาก ยุ่งยาก บางทีก็ไม่มีของที่จะต้องใช้ อุปกรณ์ก็ไม่มีครบ

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตด้านการรักษาโรคแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะในเขตหนองแวมเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางสังคม จากเดิมที่ที่รักษาโรคด้วยสมุนไพรที่หาได้ตามท้องที่ ผสมผสานกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ เปลี่ยนมาเป็นการรักษาตามสถานพยาบาลที่อยู่ใกล้ เพราะพวกเขาเห็นว่า ได้ผลดีและเร็วกว่า อีกทั้งการรักษาโรคด้วยสมุนไพรยุ่งยาก ใช้เวลานานกว่าจะเห็นผล เครื่องมือที่จะใช้รักษาก็มีไม่ครบ อีกทั้งสมุนไพรบางชนิดก็หาไม่ได้ในพื้นที่ หมอยาสมุนไพรชาวลัวะและหมอผีผู้ที่ประกอบพิธีรักษาในเขตหนองแวมก็หาได้ยาก แต่ก็ยังคงพบวิถีชีวิตด้านนี้อยู่บ้าง เช่น ยาที่ใช้ต้มให้สตรีกินหลังคลอดบุตรเพื่อขับเลือดเสียที่ค้างในมดลูกด้วยการสั่งซื้อตัวยาจากต่างจังหวัด หรือกรณีที่รักษาโรคด้วยแพทย์แผนปัจจุบันแล้วไม่หาย พวกเขายังคงให้หมอผีลัวะเรียกขวัญตามความเชื่อทางไสยศาสตร์

1.7 การศึกษา พบวิถีชีวิตด้านการศึกษาของชาวลัวะในเขตหนองแวม ดังที่ สามน้อย ดาวงค์ (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2565) ชาวบ้านลัวะเขตหนองแวม ได้กล่าวว่า

สมัยก่อนเราไม่ค่อยได้เรียนหนังสือ ต้องทำมาหากิน แต่ลูกชายลูกสาวของผม เกิดที่เมืองไทย เข้าโรงเรียนในเมืองไทย เรียนจบปวช. ตอนนี้หลานสาวก็เรียนจบปริญญาตรี เขาไปทัศนศึกษาก็ใส่ชุดเผ่าลัวะไป

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในอดีตชาวลัวะกลุ่มนี้ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี เด็กชาวลัวะส่วนใหญ่ต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว แต่ปัจจุบันชาวลัวะกลุ่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา เพราะพวกเขาเห็นว่า สังคม

โลกเปลี่ยนแปลงและพัฒนามากยิ่งขึ้น บุตรหลานของพวกเขาจะต้องมีการศึกษาที่ดี ประกอบกับพวกเขาส่วนใหญ่มิมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าอดีตจึงสามารถส่งให้บุตรหลานของตนเรียนสูง ๆ ได้

2. ด้านประเพณี

2.1 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เป็นประเพณีเฉพาะส่วนบุคคลที่กำหนดขึ้นตามวงจรของชีวิต ไม่มีระยะเวลาตายตัว จากการศึกษาได้พบประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ เขตหนองแวม ดังต่อไปนี้

2.1.1 ประเพณีการเกิดพบว่า ชาวลัวะในเขตหนองแวมยังคงสืบทอดวิถีชีวิตด้านนี้อยู่ ดังชาวบ้านลัวะไม่ระบุชื่อ เขตหนองแวม (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2565) กล่าวว่า

เวลามัดขวัญตั้งชื่อลูก จะมีอาจารย์มาทำพิธี จับฉลากเสี่ยงทายด้วยการจับเมล็ดข้าวเปลือก ถ้าเป็นเลขคู่ อาจารย์ก็จะตั้งชื่อ ถ้าเป็นเลขคี่ก็จะตั้งไม่ได้ ทุกคนจะพูดคำว่า อิง หมายถึง มาเร็ว ๆ ขวัญมาแล้ว ๆ อวยพรให้เด็กฉลาดและเติบโตเลี้ยงง่าย ไม่เจ็บไม่ป่วย

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะในเขตหนองแวมยังคงสืบทอดประเพณีพิธีมัดขวัญและการตั้งชื่อให้แก่เด็กที่เกิดใหม่ โดยพ่อแม่และญาติพี่น้องจะนำสรวย (กรวย) ดอกไม้เทียนไปทำพิธีเซาะเมื่อ (เสี่ยงทาย) โดยถามจากหมอมือประจำหมู่บ้านเพื่อให้รู้ว่าเป็นบรรพบุรุษคนใดมาเกิดแล้วจะตั้งชื่อของบรรพบุรุษคนนั้นให้แก่เด็กที่เกิดใหม่ ในอดีตมักเป็นชื่อคำเดียว เช่น ชุก แสง มา หลังจากทำพิธีเสร็จผู้ที่มาร่วมพิธีก็จะอวยพรให้แก่เด็กที่เกิดใหม่ให้มีสติปัญญาดี สุขภาพแข็งแรง เลี้ยงง่าย มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต

2.1.2 การบวชเณรพบว่า ชาวลัวะในเขตหนองแวมยังคงสืบทอดประเพณีนี้ แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงรูปแบบบางอย่าง ดังที่ อาจารย์หนาน (สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2565) ปราชญ์ชาวบ้านลัวะเขตหนองแวม กรุงเทพมหานคร กล่าวว่า

งานบวชจะจัดงาน 3 วัน ศุภร์ เสาร์ อาทิตย์ ถ้าพี่น้องอยู่ไกลจากเรา ต้องเอาเทียนคู่หนึ่งไปชวนเขามา มีการเลี้ยงอาหารแขกที่มาถวายเทียนทั้งกลางวัน กลางคืน เสรีพิธีก็เริ่มขอกันทั้งคืน พิธีถวายเทียนก็จะมีเทียน ไม่ขีด ข้าวตอก ลูกอม เรียนรู้มาจากปู่ย่าตายาย ทำเหมือน ๆ กัน คนมาถวายเสร็จก็แจกไม้ขีดให้เขาไป เชื่อว่าไม้ขีดจะให้แสงสว่าง

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะในเขตหนองแวมยังคงสืบทอดประเพณีบวชเณรที่เรียกว่า “บวชลูกแก้ว” ที่เป็นสัญลักษณ์ของการก้าวผ่านจากวัยเด็กเข้าสู่ผู้ใหญ่ โดยยังคงรักษารูปแบบการบวชที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษบางประการไว้ เช่น การนำเทียนคู่ไปเชิญญาติพี่น้องให้มาร่วมงาน พิธีถวายเทียน และการแจกไม้ขีดกับคนที่มาร่วมงานที่เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อว่าจะทำให้ผู้รับมีชีวิตที่เจริญรุ่งเรืองเหมือนไม้ขีดไฟที่ให้แสงสว่าง นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงอาหารกับผู้ที่มาร่วมงาน และการร้องเพลงพื้นบ้านของชาวลัวะ แต่ก็พบว่า การบวชลูกแก้วของชาวลัวะกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของการบวชเณรทั่วไปที่ชาวไทยพุทธในเขตหนองแวมปฏิบัติกัน เช่น การแต่งกาย เป็นต้น

2.1.3 การแต่งงานพบว่า ชาวลัวะในเขตหนองแวมยังคงสืบทอดธรรมเนียมปฏิบัติในพิธีแต่งงานบางอย่างไว้ ดังที่ ยี่คำ ตายี่คำ (สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2565) ชาวบ้านลัวะเขตหนองแวมกล่าวว่า

อย่างคนอายุ 50 รุ่นลุง ไม่ได้แต่งงานกับคนไทย สมัยรุ่นเรายังไม่ได้อยู่ในสังคมกว้าง
อยู่คนเดียว ไม่รู้จักคนเยอะ เวลาทำบุญเจอแต่คนในหมู่บ้าน หรือไปเจอคนที่วัด เป็นคนลัวะ
ด้วยกันพูดภาษาเดียวกัน เราก็จับกันไปจับกันมาก็แต่งงานกัน แต่ตอนนี้มาอยู่เมืองไทยนาน
แล้ว ก็แล้วแต่เขาจะมีแฟนแบบไหน...เวลาแต่งงานเราก็แต่งเหมือนคนไทยนั่นแหละ ทำพิธี
คล้าย ๆ กัน แต่งกลางคืนอาจมีการแสดงลัวะ ร้องเพลงลัวะ อวยพรให้คู่บ่าวสาว

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะสมัยก่อนนิยมแต่งงานกับชาวลัวะ
ด้วยกัน ต่อเมื่อพวกเขาได้อพยพมาอยู่ในเขตหนองแวม ได้พบกับสังคมที่กว้างขึ้นจึงทำให้ชาวลัวะรุ่นใหม่มี
อิสระในการเลือกคู่ครองของตน และสามารถแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับคนกลุ่มอื่นได้ ส่งผลให้ประเพณีการแต่
งานแบบดั้งเดิมมีทั้งที่ยังคงอยู่ เช่น การแสดง การร้องเพลงพื้นบ้านลัวะ การอวยพรให้แก่คู่บ่าวสาว มีการ
ผสมผสานระหว่างพิธีกรรมแบบดั้งเดิมและพิธีกรรมของชาวไทย และเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเลี้ยงอาหาร
แบบโต๊ะจีน

2.1.4 งานศพพบว่า พิธีศพของชาวลัวะในเขตหนองแวมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหมด
สิ้น เพราะปัจจัยแวดล้อมทางสังคม เช่น ไม่มีพื้นที่ฝังศพและการฝังศพต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ประกอบ
กับพวกเขาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจึงอนุโลมตามพิธีศพที่ชาวพุทธในเขตหนองแวมปฏิบัติกันทั่วไป

2.2 ประเพณีเกี่ยวกับสังคมพบว่า ชาวลัวะในเขตหนองแวมส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธและการ
ปฏิบัติตามประเพณีเกี่ยวกับสังคมจะคล้อยตามวิถีปฏิบัติของคนในพื้นที่เป็นหลัก ดังที่ สามแก้ว แซ่อาย
(สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2565) ได้กล่าวว่า

ทอดกฐินเราก็ทำเหมือนคนไทย เพราะว่าคนลัวะนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก เวลาเขา
มีกิจกรรมแบบนี้ จะเอาวัฒนธรรมลัวะมาใช้ มันใช้ไม่ได้ในกรุงเทพฯ เราก็เลยทำตามเขา ...

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะในเขตหนองแวมยังคงยึดถือปฏิบัติตาม
ประเพณีที่เกี่ยวกับสังคม เช่น ทอดกฐิน แต่มีการปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบและข้อปฏิบัติของคนในพื้นที่เป็น
หลัก ด้วยข้อจำกัดบางประการที่ไม่อาจปฏิบัติตามรูปแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติมา เช่น วัดและพระสงฆ์ในพื้นที่
เป็นชาวไทยที่มีคติความเชื่อและข้อปฏิบัติแบบศาสนาพุทธเถรวาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวให้เข้ากับ
วัฒนธรรมใหม่ในเรื่องเดียวกันของชาวลัวะในเขตหนองแวมได้อย่างดี

3. ศาสนาและความเชื่อ

3.1 การนับถือผีและวิญญาณบรรพบุรุษ เป็นความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะและยังคงสืบ
ต่อกันอยู่ ดังที่ อาจารย์รอด (สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2565) หมอผีชาวลัวะในเขตหนองแวม ได้กล่าวว่า

บางคนไปรักษาที่โรงพยาบาลแล้วไม่หาย มาหาให้อาจารย์ช่วย ถ้าเป็นผีตายโหง เขา
ไม่มีที่เกิด ไม่มีที่อยู่ บางทีมาเข้าร่าง ทำให้เราจิตตกเป็นบ้าง ไม่มีสติ เราต้องทำพิธีถามเขา
เอาเทียนคู่หนึ่ง แล้วถามว่าเขาต้องการอะไร มีบ้านไหม มีที่เกิดไหม มีเสื้อผ้าไหม บางทีเขา
พูดออกมาเอง ถ้าเขาพูดมา เราก็เตรียมให้เขา เขาได้แล้วก็ออกไป คนไข้ก็จะล้ม หมายถึง ผี
ออกจากร่างกายแล้ว ถ้าผีมันคือ ไม่ยอมออกไป มาเพื่อแก้แค้นต้องขับไล่ ต้องใช้วิชาไฟนรก

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะในเขตหนองแขมยังมีความเชื่อเรื่องผีอยู่ ดังตัวอย่างจากคำให้สัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวลัวะกลุ่มนี้ยังคงมีความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษอยู่ ซึ่งพวกเขาจะให้ญาติพี่น้องที่ยังอยู่ที่บ้านเกิดเป็นตัวแทนในการไหว้ เมื่อถึงเทศกาลสำคัญ ด้วยเหตุที่พวกเขาอยู่ห่างไกลจากบ้านเกิด ประกอบกับสุสานของบรรพบุรุษไม่ได้ย้ายมาด้วย จึงทำให้พวกเขาไม่ได้สืบต่อการไหว้วิญญาณบรรพบุรุษของตนในที่อยู่ปัจจุบัน

3.2 การนับถือศาสนาพุทธ กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะที่อยู่ในมณฑลยูนนานนับถือศาสนาพุทธและผีบรรพบุรุษ แต่เมื่อพวกเขาได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ส่งผลให้พวกเขาส่วนใหญ่หันมาถือศาสนาพุทธ ดังที่ สามน้อย ตาวงศ์ (สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2565) ชาวบ้านลัวะในเขตหนองแขม กล่าวว่า

ตอนนี้เราไม่ได้นับถือและไหว้ผีบรรพบุรุษแล้ว เพราะว่าบรรพบุรุษอยู่ที่ประเทศจีนหมด ไม่ได้ย้ายมาด้วยกัน ให้คนที่บ้านเขาไหว้แทน เราอยู่เมืองไทยก็นับถือศาสนาพุทธ ไหว้พระที่วัดและไหว้พระที่บ้าน

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวลัวะในเขตหนองแขมส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธและปฏิบัติกิจทางศาสนาเหมือนกับชาวไทยพุทธในพื้นที่ทั้งที่บ้านและวัดใกล้บ้าน แต่ความเชื่อที่เนื่องในพุทธศาสนาบางอย่างก็มีการผสมผสานกับวัฒนธรรมเดิมของพวกเขา เช่น การบวชลูกแก้ว (บวชเณร) ที่พวกเขายังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีบางส่วนในเรื่องนี้ไว้ได้ดังกล่าวแล้วข้างต้น

3.3 การนับถือศาสนาคริสต์ จากการลงพื้นที่พบว่า ชาวลัวะในเขตหนองแขมบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ในช่วงที่คนกลุ่มนี้ได้อพยพมาอยู่ทางภาคเหนือของไทย พวกเขาบางส่วนได้หันมานับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากการนับถือผีและการทำพิธีไหว้ผีนั้นจะต้องใช้เงินจำนวนมาก ประกอบกับพวกเขามีฐานะยากจน จึงทำให้บางส่วนเลิกการไหว้ผีหันมานับถือศาสนาคริสต์ที่เข้ามาเผยแพร่และปฏิบัติตามความเชื่อในศาสนาคริสต์และคำสอนในศาสนา

4. ศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน

จากการศึกษาพบว่า ชาวลัวะในเขตหนองแขมยังคงสืบทอดศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษอยู่ ดังนี้

4.1 ศิลปะพื้นบ้าน ชาวลัวะในเขตหนองแขมยังรักษาสืบทอดวิถีชีวิตเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านไว้ 2 ประการ ได้แก่ (1) เพลงพื้นบ้านที่มีลักษณะเด่นคือผสมผสานระหว่างเพลงกับการเต้นรำเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ส่วนเพลงพื้นบ้านของชาวลัวะจะมีทำนองเพลงที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ 3 ประเภท ได้แก่ จายจอย ซอ (2) เครื่องดนตรีพื้นบ้านที่สำคัญจะมี ดิง กลองยาว กลองสั้น และฆ้องซูด นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีที่นำมาช่วยสร้างจังหวะคือฉาบ ฉิ่ง การร้องเพลง การเต้นรำประกอบดนตรีพื้นบ้านนี้จะใช้ในงานสำคัญ เช่น งานแต่งงาน หรือเทศกาลสำคัญของชาวลัวะ

4.2 หัตถกรรมพื้นบ้านพบว่า ปัจจุบันชาวลัวะในเขตหนองแขมยังคงรักษางานหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษบางอย่างไว้ ได้แก่ การทอผ้า การตัดเสื้อ และกระเป๋าผ้า แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการผลิตไปจากเดิม เช่น เส้นด้าย สีที่ใช้ย้อมต้องซื้อจากร้านค้า ไม่ได้ทำเองเหมือนในอดีต เนื่องจากอุปกรณ์และวัตถุดิบในการผลิตไม่มีในท้องถิ่น อีกทั้งตลาดก็มีหลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าตามสมัยนิยม สะท้อนให้เห็นว่า วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้านของคนกลุ่มนี้มีการ

เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก แม้จะมีการอนุรักษ์บางอย่างไว้ได้ แต่ก็เป็น การสืบทอดที่มี การผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่น เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมเมืองเป็นสำคัญ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปราย ได้แก่ การสืบทอดวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะปลั่ง เขตหนองแขม อันเกิดจากจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญและความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งพบปัจจัยแห่งการสืบทอดวิถีชีวิตที่สำคัญคือ ครอบครัวที่มีบทบาทอย่างมากในสืบทอดทั้งโดยตรงคือสอนให้สมาชิกในครอบครัวลงมือทำ และโดยอ้อมคือการทำให้อุสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Duan Zhili (2562) เรื่อง วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานในหมู่บ้านอรุณทัย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ที่พบปัจจัยสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนยูนนานในหมู่บ้านนี้ยังคงดำรงอยู่คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่อบอุ่นใกล้ชิด รัก สามัคคีกันตามวิถีชีวิตของบรรพบุรุษ และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวลัวะเขตหนองแขมที่พบว่ามาจากปัจจัยภายในบางประการ เช่น การไม่ถ่ายทอดวิถีชีวิตให้กับบุตรหลาน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสังคมที่ไม่เอื้อให้พวกเขาปฏิบัติตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประภากรพิศิษฐ์ (บุญรัตน์ ทาประภากร) (2545) เรื่อง วัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวลัวะ บ้านละอูบ อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่พบปัจจัยสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของชาวลัวะบ้านละอูบเปลี่ยนแปลงไปว่ามาจากการติดต่อกับสังคมเมือง ความเจริญก้าวหน้าของสังคมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาและเทคโนโลยีที่ทำให้คนกลุ่มนี้ต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเพื่อความอยู่รอด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรนำผลการวิจัยนี้เสนอให้สมาคมลัวะในเขตหนองแขม กรุงเทพมหานครได้ทราบเพื่อหาแนวทางป้องกัน อนุรักษ์ และสืบทอดวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลัวะไม่ให้สูญหาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบในมิติต่าง ๆ เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะในสังคมเมืองกับสังคมชนบทที่มีความต่างกันด้านสิ่งแวดล้อมว่า มีความสอดคล้องและแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- พระครูประภากรพิศิษฐ์ (บุญรัตน์ ทาประภากร). (2545). วัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวลัวะ บ้านละอูบ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง เชิดชาติ หิรัญโร และพวงผกา ธรรมธิ. (2563). ชาติพันธุ์สัมพันธ์ในพื้นที่ของพุทธศาสนาของกลุ่มปลั่ง (ไตดอย-ลัวะ). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 43 จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (ม.ป.ป.). ประวัติความเป็นมา. สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 10, 2565 จาก <http://www.mhsdc.org/interest1.htm>.

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 5
วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2566

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2549). สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์. ภาษาและวัฒนธรรม. 25(2), 1-16.

Duan Zhili. (2562). วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานในหมู่บ้านอรุโณทัย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.